

Jämställd idrott i siffror

Johan R Norberg, Johan Faskunger & Christine Dartsch
Centrum för idrottsforskning

Aktuell statistik visar att intresset för idrott och motion är stort hos både kvinnor och män i Sverige, men att valet av aktiviteter skiljer sig åt. Inom idrottsrörelsen är jämställdheten högre bland de aktiva medlemmarna än i styrelserummen och i fördelningen av offentliga resurser. Men varför lämnar flickor föreningsidrotten tidigare än pojkar – och vart tar de vägen?

I detta kapitel ges en övergripande bild av jämställdhetsaspekter i svensk idrott utifrån aktuell statistik och forskning. Kapitlet består av två delar. I den första delen presenteras data om den svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor. Vi analyserar både i vilken omfattning kvinnor och män är fysiskt aktiva på sin fritid

och på vilka arenor detta sker: i idrottsföreningar, kommersiell regi eller oorganiserade former. Vidare diskuteras förändringsprocesser som kunnat skönjas under det senaste decenniet. I den andra delen fördjupas analysen av jämställdhetsaspekter i den frivilligt organiserade idrottsrörelsen. I vilken omfattning är kvinnor och män – flickor och pojkar – medlemmar i Riksidrottsförbundet (RF) och dess specialidrottsförbund? Hur ser den könsmissiga representationen ut i olika idrotter och mellan olika regioner? Vad kan vi säga om resursfördelningen inom idrotten ur ett jämställdhetsperspektiv? I vilken omfattning har kvinnor respektive män förtroendeuppdrag i klubbar och förbund?

Underlaget till detta kapitel har hämtats från många och olika håll. Generella uppgifter om befolkningens idrotts- och motionsvanor baseras på Statistiska centralbyråns (SCB) årliga studier av befolkningens levnadsförhållanden (ULF/SILC och Barn-ULF), Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät samt RF och SCB:s gemensamma studie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I frågor rörande ungas idrottsvanor används även statistik framtagen av analysföretaget Ungdomsbarometern. De delar som rör idrottsrörelsens medlemmar baseras på uppgifter av RF samt data framtagna inom ramen för Centrum för idrottsforskning (CIF) uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten.

Svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor

Vi inleder med att redovisa data om svenskars idrotts- och motionsvanor ur ett jämställdhetsperspektiv. Framställningen inkluderar all form av fysisk aktivitet som utövas på fritiden med syfte att främja hälsa och välbefinnande oavsett om det sker i idrottsföreningar, hos kommersiella aktörer eller i egen regi.

Att ge en entydig bild av den svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor är ingen enkel uppgift. Det finns visserligen flera studier på området – men deras resultat är delvis osäkra och i somliga avseenden även motstridiga. Förklaringen återfinns i någon mån i metodologiska utmaningar kopplade till enkätundersökningar. Vetenskapliga studier kan utformas på många sätt och redan små olikheter i val av frågor och studiedesign kan ge stora skillnader på undersökningarnas resultat. Till detta kommer så kallade reliabilitetsfaktorer såsom risken att de svarande missförstår eller tolkar frågor på olika sätt. Slutligen återstår alla statistiska felkällor som kan uppstå när svar från en mindre population skattas för att spegla beteenden och attityder hos större befolkningsgrupper. I

frågor om just motionsvanor tillkommer att forskare kan ställa olika krav på graden av fysisk aktivitet i sina frågor vilket också kan ge stora efterverkningar på studiernas resultat. Ju bredare definition av fysisk aktivitet och lägre gräns för ansträngningsnivå – desto fler svarande kommer uppge att de lever ett fysiskt aktivt liv.

Denna problematik är tydlig i tabell 1 nedan. Ett exempel på förhållandevis låg fysisk ansträngningsnivå ges i RF:s årliga enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Den fråga som ställs är hur ofta de svarande ägnar sig åt måttligt ansträngande motion/idrott överstigande 20 minuter på fritiden. På denna aktivitetsnivå blir resultatet att en stor majoritet av den svenska befolkningen, hela 72 procent, uppger sig motionera regelbundet åtminstone en gång i veckan. Vidare framkommer att unga är något mer fysiskt aktiva än äldre och att kvinnor är mer fysiskt aktiva än män.

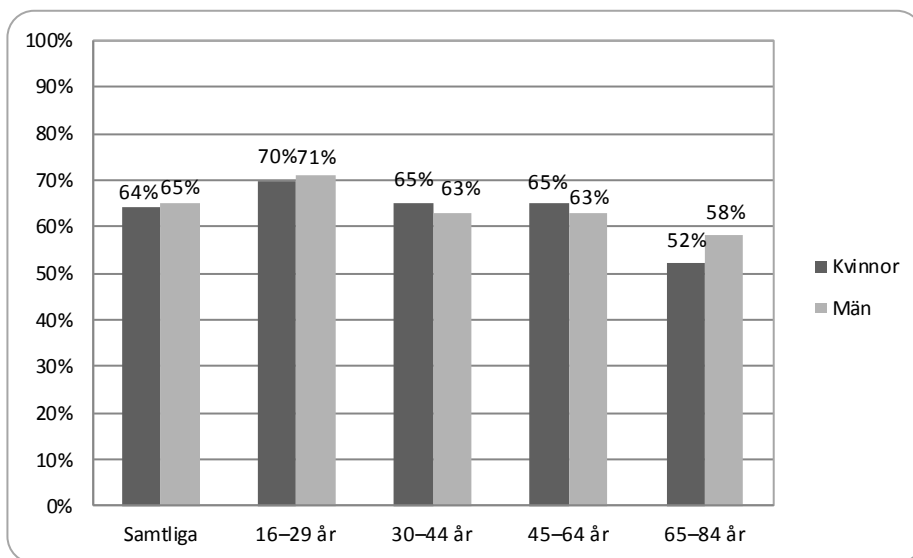
Tabell 1. Motion och idrott på fritid. Skattning av andel personer i riket (%) 2016. Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	44	28	12	16
KÖN				
Män	41	26	14	20
Kvinnor	47	30	10	13
ÅLDER				
6–18 år	53	30	8	9
19–40 år	45	30	12	13
41–80 år	40	26	13	21

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

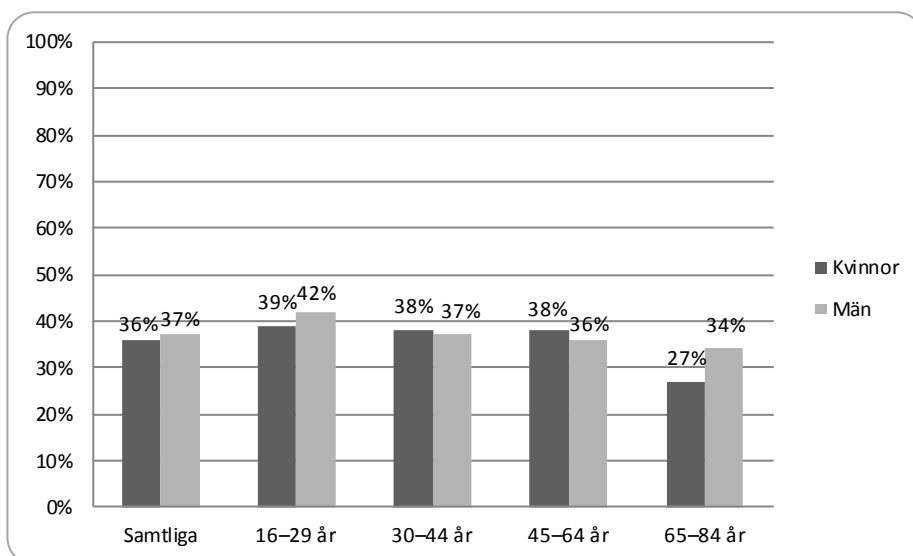
Med ökad fysisk aktivitet förändras bilden. Figur 1–2 nedan redovisar resultat från Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. I denna studie består måttet ”fysisk aktivitet” av en sammanvägning av flera frågor rörande både fysisk träning (exempelvis löpning, motionsgymnastik eller bollsport) och vardagsaktiviteter (såsom promenader, cykling och trädgårdsarbete). Resultatet visar att ungefär två tredjedelar av den svenska befolkningen i åldern 16–84 år säger sig vara fysiskt aktiva minst 2,5 timmar per vecka. Betydligt färre, en dryg tredjedel, säger sig uppnå minst 5 timmar fysisk aktivitet per vecka. Skillnaderna mellan könen är

relativt små, med undantag för åldersgruppen 65–84 år där män uppger sig vara något mer fysiskt aktiva än kvinnor.

Figur 1. Andel män och kvinnor som är fysiskt aktiva minst 150 minuter (2,5 timmar) per vecka 2016

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

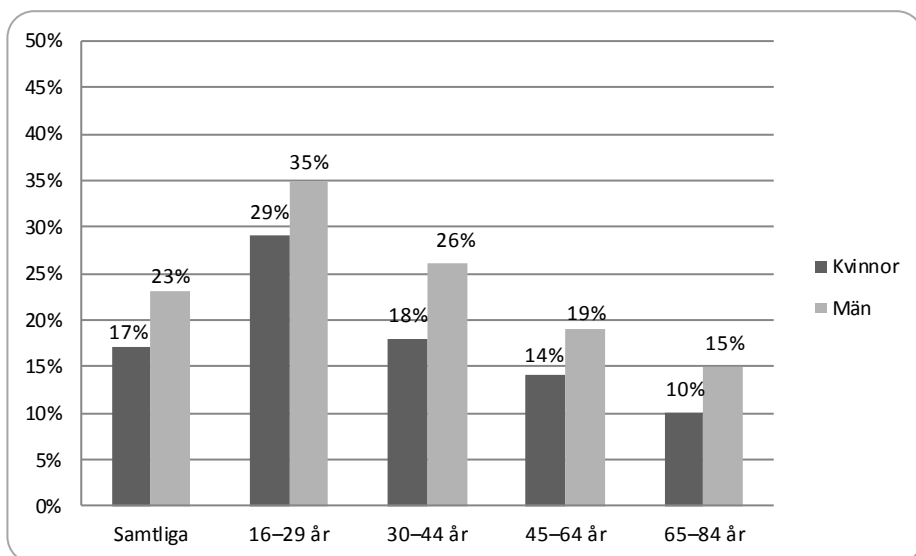

Figur 2. Andel män och kvinnor som är fysiskt aktiva minst 300 minuter (5 timmar) per vecka 2016

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Även om svaren styrs av frågor om aktivitetsgrad, är det positivt att så många svenskar uppger sig vara fysiskt aktiva. Särskilt glädjande är att ungefär två tredjedelar verkar uppfylla kravet på minst 150 minuter fysisk aktivitet per vecka vilket motsvarar Världshälsoorganisationens (WHO) rekommendationer för hälsofrämjande fysisk aktivitet (minst 150 minuter i veckan vid måttlig intensitet, alternativt minst 75 minuter i veckan vid hög). Här kan dessutom tilläggas att aktivitetsnivåerna i Sverige är högre än i många jämförbara länder. Detta visar inte minst Europeiska kommissionens återkommande opinionsundersökning: *Eurobarometern*. I en särskild rapport om idrott och fysisk aktivitet, publicerad i mars 2014, framkom att 70 procent svenska medborgare sade sig träna eller idrotta minst en gång i veckan. Nästan lika höga siffror redovisade våra grannländer Danmark (68 procent) och Finland (66 procent). Detta kan jämföras med södra och östra Europa. I Bulgarien svarade hela 78 procent att de *aldrig* utövar idrott och motion, följt av Malta (75 procent), Portugal (64 procent) och Italien (60 procent). Man ska dock vara försiktig med att jämföra resultat mellan länder då begrepp där kan tolkas olika.

Samtidigt får den svenska situationen inte målas i allt för ljusa färger. Under senare år har stillasittande lyfts som en oberoende riskfaktor för ohälsa – och på just detta område utmärker sig Sverige i negativ mening. Vi må vara fysiskt aktiva på vår fritid, men vuxna sitter ofta stilla framför ett skrivbord under arbetstid. Även detta framgick av *Eurobarometern*, där Sverige utmärkte sig med en hög andel medborgare som idrottar/motionerar på sin fritid och som sade sig sitta minst 8,5 timmar om dagen. I figur 3 nedan redovisas aktuella data om stillasittande ur Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Statistiken indikerar att många i Sverige uppger sig vara stillasittande i minst 10 timmar per dygn. Högst andel återfinns bland unga (åldern 16–29 år) där 29 procent kvinnor och 35 procent män uppger högt stillasittande. I alla åldrar uppger män sig vara stillasittande i större utsträckning än kvinnor.

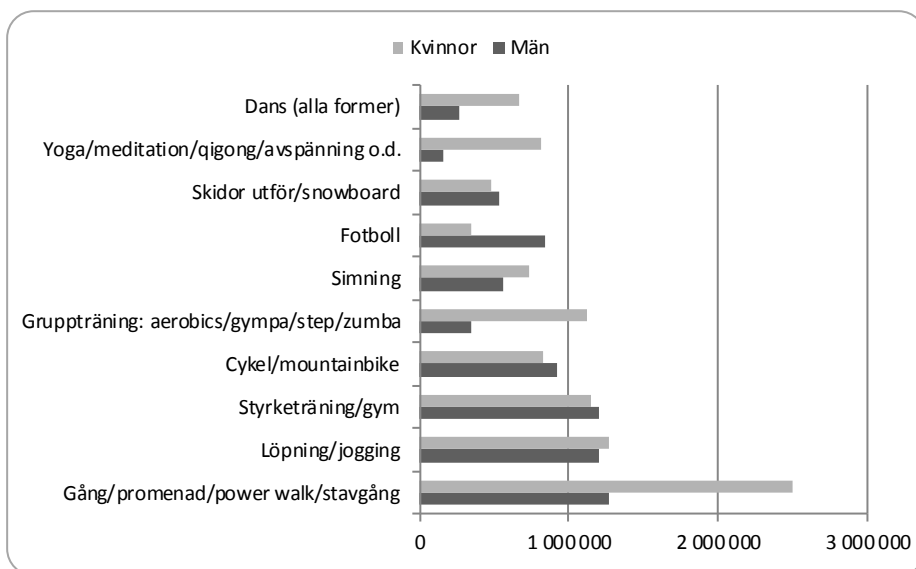

Figur 3. Andel män och kvinnor som uppger sig vara stillasittande i minst 10 timmar per dygn 2016

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Vilka idrotts- och motionsaktiviteter är mest populära?

Det saknas mer ingående studier om vilka idrotts- och motionsaktiviteter som är mest populära bland den svenska befolkningen. En fingervisning ges emellertid i enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Resultatet visas i figur 4 nedan och klargör att många av de mest populära idrotts- och motionsaktiviteterna är sådana som kan utföras i oorganiserad regi såsom att promenera, jogga eller cykla. Även styrketräning på gym, motionsträning i grupp samt simning är populära aktiviteter. En jämförelse mellan könen visar att kvinnor i större utsträckning än män föredrar promenader, yoga, dans samt gruppträning medan män på motsvarande sätt dominerar i fotboll.

Figur 4. De tio populäraste idrotts- och motionsaktiviteterna* i befolkningen, 6–80 år, sett till antalet utövare 2016

*Aktivitet som utövas regelbundet. En person kan förekomma i flera aktiviteter. Avrundat till närmaste tusental.

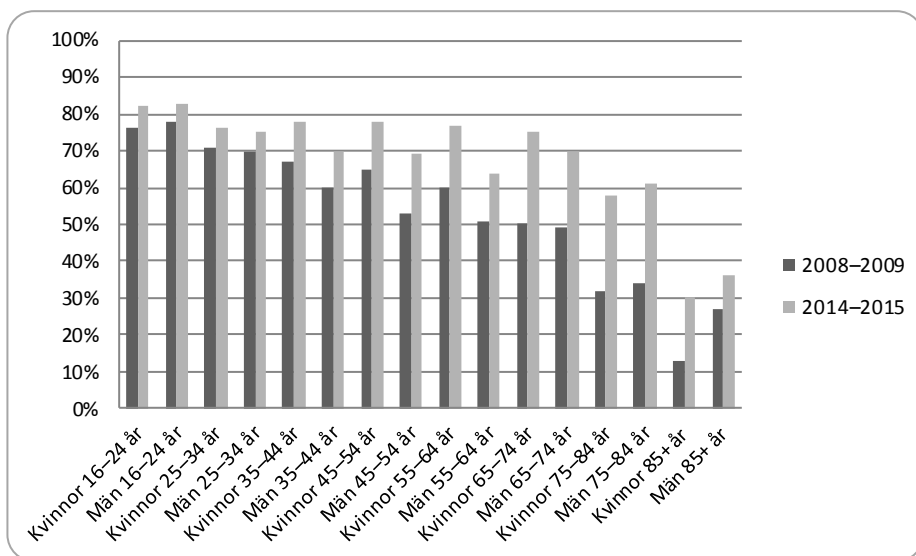
Källa: RF/SCB (skattade värden)

Är vi mer fysiskt aktiva idag än för tio år sedan?

Hur har den svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor förändrats över tid?

Är vi mer fysiskt aktiva idag än för tio år sedan? Ett självklart svar kan inte ges. Enligt Folkhälsomyndighetens uppgifter har aktivitetsnivåerna inte förändrats nämnvärt under det senaste decenniet. Mot detta indikerar SCB:s levnadsvaneundersökningar att andelen kvinnor och män som säger sig idrotta regelbundet har ökat markant.

I figur 5 redovisas hur stor andel av befolkningen som 2008–2009 och 2014–2015 sade sig ha idrottat eller motionerat utom- eller inomhus mer än 20 gånger under det gångna året. Tabellen indikerar en ökning av denna andel i samtliga åldersgrupper, samt en särskilt stark ökning i gruppen 65–84 år.

Figur 5. Personer som uppger att de tränat utom- eller inomhus mer än 20 gånger de senaste 12 månaderna, jämförelse mellan åren 2008–2009 och 2014–2015

Källa: ULF/SILC år 2008-2009 och 2014-2015

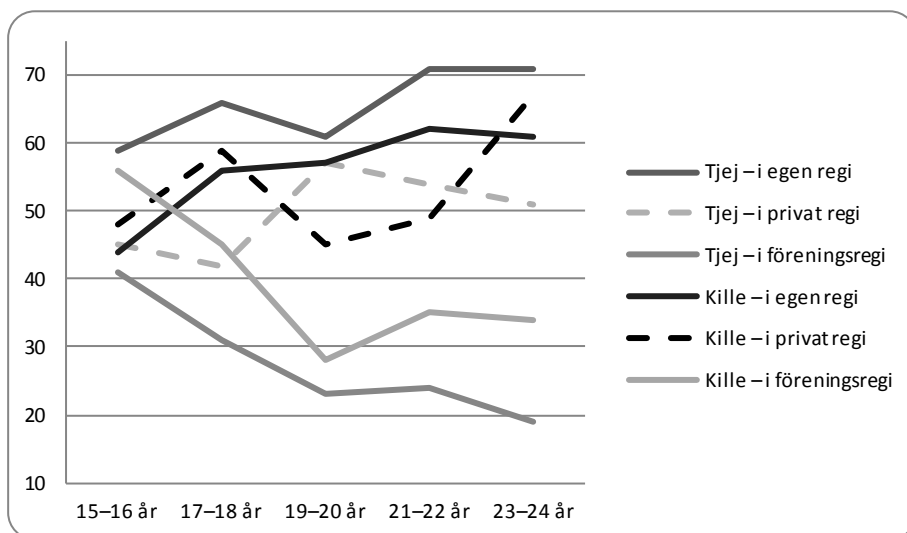
Idrotts- och motionsvanor hos unga

Jämförelser av idrotts- och motionsvanor i olika åldersgrupper visar att unga är mest fysiskt aktiva och att aktivitetsnivåerna därefter sjunker i takt med ökad ålder. Detta betyder dock inte att unga rör sig tillräckligt. I en uppmärksam studie från 2017 har forskaren Gisela Nyberg, Karolinska Institutet, undersökt fysisk aktivitet bland unga genom mätningar med rörelsemätare. I studien ingick ett nationellt urval av flickor och pojkar i årskurs 5 och 8 i grundskolan samt gymnasiets årskurs 2. Resultatet – publicerat i CIF:s rapport *De aktiva och De inaktiva – Om ungas rörelse i skola och på fritid* (2017) – visar att få unga når upp till folkhälsorekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet: i genomsnitt var det endast 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna som var aktiva på denna nivå. Aktivitetsnivån var högst hos de yngsta och lägst hos de äldsta ungdomarna. I gymnasiets årskurs 2 var det endast 32 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna som nådde rekommendationen om daglig fysisk aktivitet.

Jämförelser av ungas idrotts- och motionsvanor handlar både om aktivitetsgrad och i vilka former flickor och pojkar väljer att träna. Problemet här är att motion och fysisk aktivitet kan utövas på många sätt och att bilden av ungas idrottsvanor lätt

blir missvisande om endast en eller vissa verksamheter beaktas. Att exempelvis flickor i tonåren lämnar föreningsidrotten i större utsträckning än pojkar kan inte med automatik tolkas som att flickor därmed även är mindre fysiskt aktiva totalt. Förklaringen kan ju vara att de väljer att träna i andra former, exempelvis på gym eller i oorganiserad regi.

En indikation på just detta ges i de fördjupade analyser av ungdomars idrottande som analysföretaget Ungdomsbarometern genomfört på uppdrag av RF. Ungdomsbarometern genomför regelbundet studier av och med ungdomar i åldern 15–24 år. Sedan 2012 ställs frågan ”På vilket eller vilka av följande sätt tränar/motionerar du?” Svartalternativen är ”I föreningsregi”, ”I privat regi” och ”I egen regi”. Resultatet av 2016 års mätning visade att flickor redan i 15-årsåldern i långt större utsträckning än pojkar tränar i egen regi än i föreningsform. Både bland flickor och pojkar ökar dessutom andelen som tränar i privat regi och oorganiserat i takt med att de blir äldre, medan andelen som idrottar i en förening minskar. I figur 6 visas de allra senaste resultaten från 2016.

Figur 6. Organiseringsform av träning och idrott hos ungdomar uppdelat på kön och åldersgrupper (%)

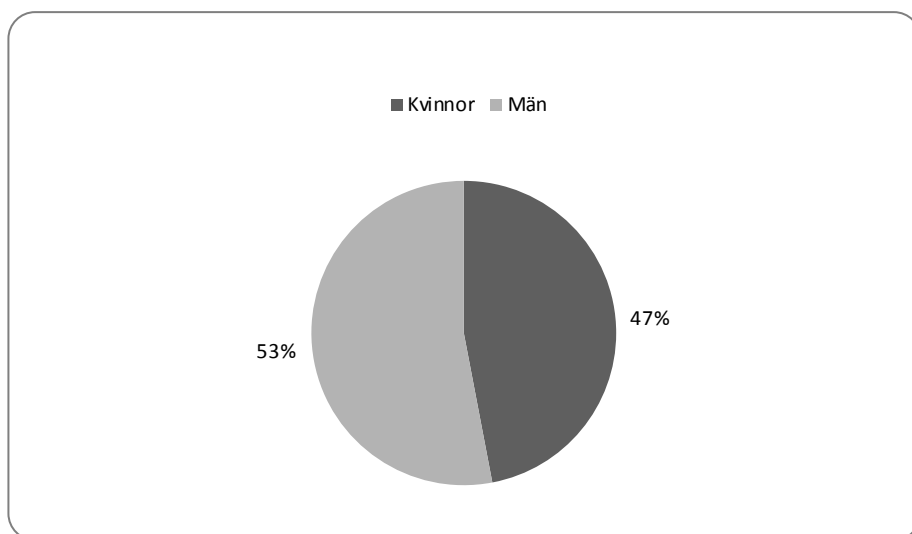
Källa: Ungdomsbarometern 2016

Om jämställdhet och deltagande i föreningsidrott

I CIF:s årliga uppföljning av statens stöd till idrott redovisas statistik om idrottsrörelsens sammansättning, omfattning och utveckling över tid. I detta avsnitt fördjupas analysen av dessa data med särskilt fokus på kvinnors och mäns medlemskap i olika idrotter, trender i barn- och ungdomsidrotten samt kvinnors och mäns representation i beslutande organ och andra maktpositioner.

Om kvinnor och mäns medlemskap i idrottsrörelsen

RF skattar årligen andelen kvinnor och män i den egna medlemskåren via enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott*. För 2016 blev resultatet att idrottsrörelsens sammansättning består av 47 procent kvinnor och 53 procent män vilket speglas i figur 7. Medlemskåren är således jämställd, men med en liten majoritet män i förhållande till kvinnor. En jämförelse över tid visar små förändringar. Under perioden 2009–2016 har andelen kvinnor pendlat mellan 42- och 47 procent och andelen män mellan 53- och 58 procent.

Figur 7. Kvinnor och män i idrottsrörelsen 2016, 6–80 år (%)

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till motion och idrott (skattade värden)

Ett alternativt sätt att mäta könsfördelningen är att använda sig av specialidrottsförbundens medlemsrapportering via IdrottOnline. I en sådan mätning blir 2016 års resultat att andelen kvinnor uppgår till 40 procent och andelen män till 60 procent. De skilda resultaten förklaras av att IdrottOnline

omfattar specialidrottsförbundens samtliga medlemskap vilket leder till en viss dubbelrapportering när enskilda individer är aktiva i flera idrotter. Differensen mellan de två mätsystemen indikerar att män i större utsträckning än kvinnor har fler föreningsmedlemskap.

IdrottOnline skapar även möjlighet att göra jämförelser mellan specialidrottsförbunden. I vilken utsträckning har förbunden en jämställd sammansättning bland sina medlemmar? Resultatet redovisas i tabell 2 nedan. Av RF:s 71 medlemsförbund har 49 en manlig dominans, såtillvida att andelen manliga medlemmar överstiger 60 procent. I fyra förbund finns en motsvarande dominans av kvinnliga medlemmar. Endast 18 förbund har en jämställd medlemskår där båda könen är representerade inom spannet 40–60 procent.

Tabell 2. Specialidrottsförbundens medlemskår (aktiv i idrott*) 2016 (%)

	Antal förbund	Andel i procent
Manlig dominans i medlemskåren (> 60 % män)	49	69
Jämställd medlemskår	18	25
Kvinnlig dominans i medlemskåren (> 60 % kvinnor)	4	6

*Med "aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF. Källa: RF/IdrottOnline

I tabell 3 redovisas specialidrottsförbunden med högst andel män respektive kvinnor.

Tabell 3. Specialidrottsförbund med *högst andel* män respektive kvinnor (aktiv i idrott*) 2016 (%)

Förbund med högst andel män	%	Förbund med högst andel kvinnor	%
Cricketförbundet	94	Ridsportförbundet	91
Flygsportförbundet	89	Konståkningsförbundet	83
Ishockeyförbundet	87	Gymnastikförbundet	74
Biljardförbundet	86	Draghundsportförbundet	66
Amerikansk fotbollsförbundet	86	Danssportförbundet	60
Skateboardförbundet	82	Friidrottsförbundet**	59
Motorcykel och snökoterförbundet	82	Volleybollförbundet	55
Skyttesportförbundet	82	Dövidrott	52
Racerbåtförbundet	81	Simförbundet	52
Squashförbundet	81	Gång- och vandrarförbundet	50

*Med "aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF. **Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Källa: RF/IdrottOnline

I tabell 4 presenteras de specialidrottsförbund med flest antal män respektive flest kvinnor.

Tabell 4. Specialidrottsförbund med *flest* män respektive kvinnor (aktiv i idrott*) 2016

Förbund med flest män		Förbund med flest kvinnor	
Fotbollförbundet	447 195	Friidrottsförbundet**	256 761
Golfförbundet	337 771	Fotbollförbundet	206 923
Friidrottsförbundet**	177 082	Gymnastikförbundet	151 362
Innebandyförbundet	129 757	Ridsportförbundet	149 399
Ishockeyförbundet	124 815	Golfförbundet	144 764
Korpen	114 228	Simförbundet	86 326
Simförbundet	80 755	Innebandyförbundet	53 338
Skyttesportförbundet	80 022	Korpen	52 289
Skidförbundet	71 506	Skidförbundet	50 832
Motorcykel och snöskoterförbundet	71 025	Handbollförbundet	50 829

*Med "aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF

**Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet

Källa: RF/IdrottOnline

Trender i barn- och ungdomsidrotten

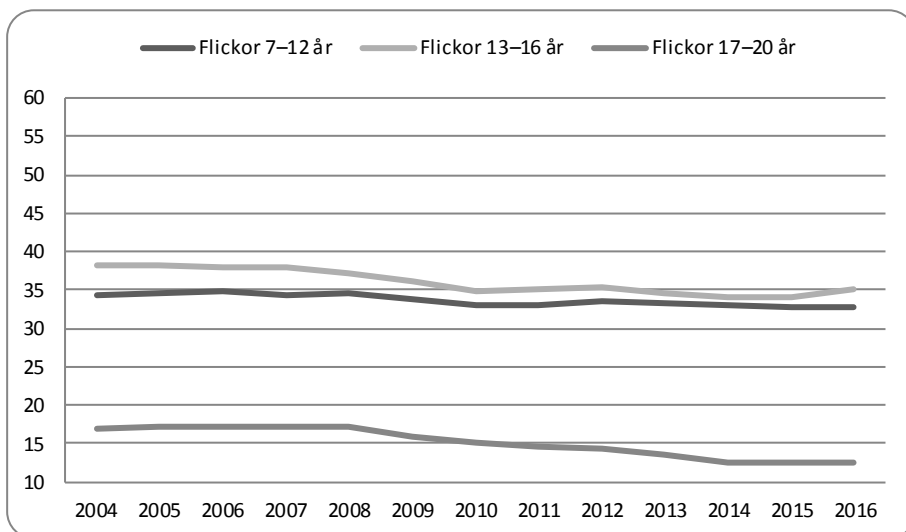
En värdefull källa till kunskap om föreningsidrottens barn- och ungdomsverksamhet ges av det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet). LOK-stödet är ett generellt aktivitetsstöd riktat till lokala ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar utgår bidrag både för sammankomster och deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–25 år samt ledare i åldern 13–25 år (för deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättningar finns ingen övre åldersgräns). Eftersom bidraget söks av och tilldelas de allra flesta idrottsföreningar med barn- och ungdomsverksamhet, utgör LOK-stödsstatistiken ett intressant totalmått på aktivitetsnivån i idrottsföreningarnas verksamhet för unga.

Statistik baserad på LOK-stödet ingår i CIF:s årliga uppföljning av statens stöd till idrotten. I tidigare uppföljningar har två idrottspolitiska utmaningar kunnat identifieras. En första utmaning är att den totala aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten sedan 2008 minskat i en omfattning som inte kan förklaras av variationer i ungdomspopulationens storlek. En fördjupad analys av ålder och kön visar att nedgången rör äldre ungdomsgrupper (13–20 år) samt att minskningen är större bland flickor än bland pojkar. Trenden är alltså att föreningsidrotten har allt svårare att behålla äldre ungdomar, och flickor i synnerhet.

En andra utmaning handlar om skilda förutsättningar för idrottsdeltagande mellan resursstarka och resurssvaga grupper. Jämförelser av LOK-stödets omfattning i olika regioner visar nämligen att aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten varierar mycket stort mellan olika kommuner – och att skillnaderna följer tydliga socioekonomiska mönster. Högst aktivitetsnivåer återfinns i medelstora och socioekonomiskt välmående städer och förortskommuner, särskilt i Stockholms- och Skåne-regionen. Lägst nivåer återfinns på motsvarande sätt i små kommuner huvudsakligen belägna på lands- eller i glesbygd.

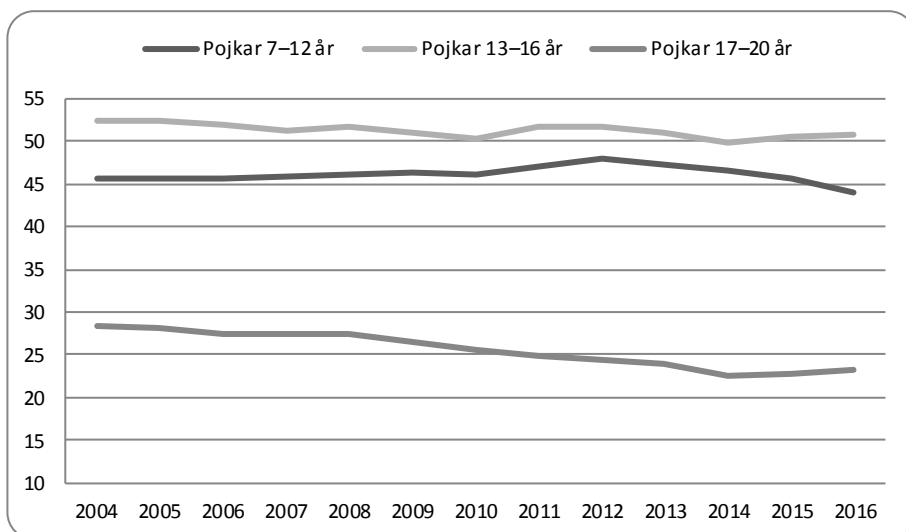
I årets uppföljning har vi valt att följa upp båda dessa trender med särskilt fokus på jämställdhetsaspekter.

Figurerna 8–9 nedan ger en samlad bild av de minskade aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten fördelade på kön och ålder. Måttet som redovisas är antalet bidragsberättigade deltagartillfällen i LOK-stödet per person i åldersgruppen. Fördelen med detta mått är att statistiken automatiskt kompenserar för variationer i ålderspopulationen.

Figur 8. Antal deltagartillfällen i barn- och ungdomsidrotten (LOK-stöd) per person fördelat på flickor och ålder 2004–2016.

Källa: RF/IdrottOnline

Figur 9. Antal deltagartillfällen i barn- och ungdomsidrotten (LOK-stöd) per person fördelat på pojkar och ålder 2004–2016.

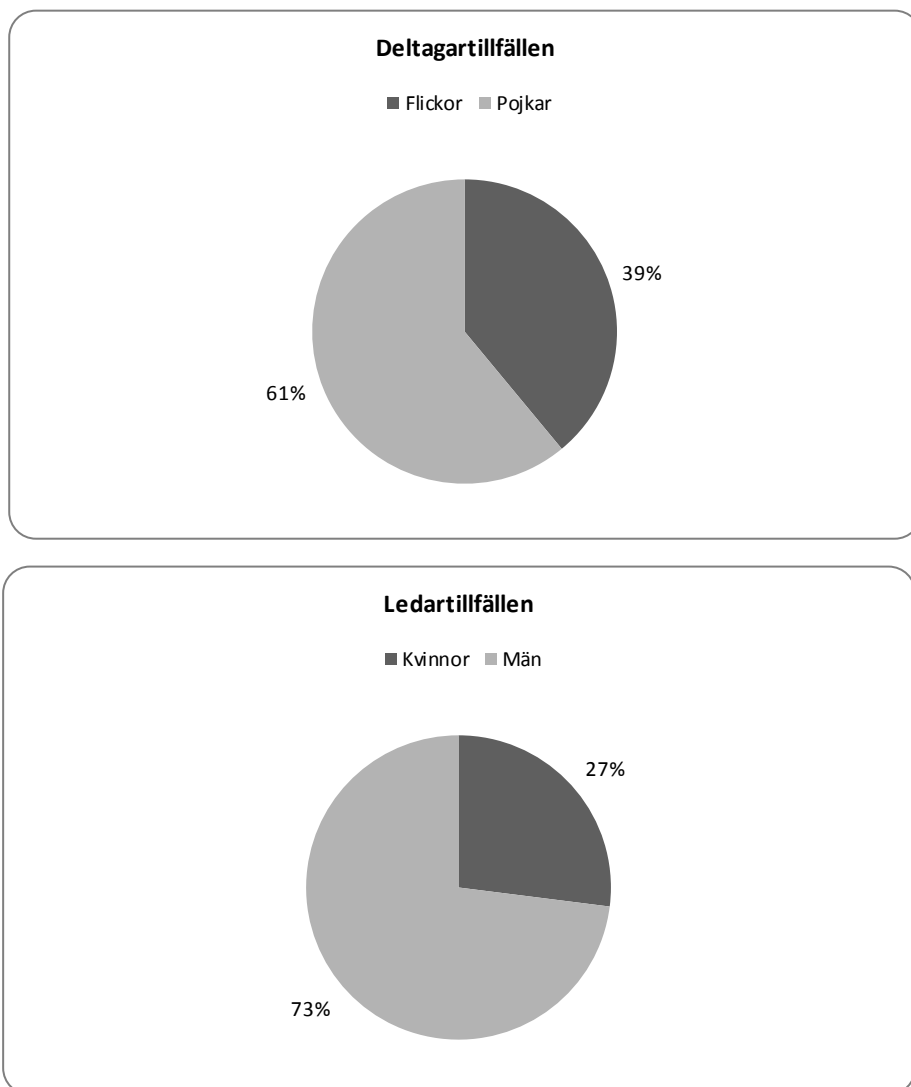
Källa: RF/IdrottOnline

På aggregerad nivå har aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten sjunkit från 37,1 deltagartillfällen per person 2004 till 34,2 deltagartillfällen per person 2016. Figurerna 8–9 visar att det finns tydliga köns- och åldersmässiga mönster i denna statistik. Skillnaderna mellan figur 8 och 9 belyser väl att aktivitetsnivåerna generellt är högre hos pojkar än flickor. Högst aktivitet finner vi bland pojkar i tidiga tonåren (13–16 år) följt av yngre pojkar i åldern 7–12 år. Flickor i åldrarna 7–12 respektive 13–16 år utgör en mellankategori. Lägst aktivitetsnivåer finns bland äldre ungdomar (17–20 år). Även i denna ålderskategori är emellertid flickor betydligt mindre aktiva än pojkar. Ur ett aktivitetsperspektiv kan svensk barn- och ungdomsidrott därmed knappast klassas som jämställd.

Figurerna 8–9 redovisar även förändring över tid. Noterbart här är att den nedgång som inleddes kring 2008 framförallt bestod av minskat föreningsidrottande bland flickor i åldern 13–20 år samt pojkar i åldern 17–20 år. Denna nedgång pågick fram till 2014 och har därefter avstannat och till viss del vänt, främst bland flickor i yngre tonåren.

Det måste vidare konstateras att aktivitetsnivåerna bland pojkar i ålder 7–12 år hade en positiv trend under åren 2004-2012, men att de minskat påtagligt under senare år. Det är i dagsläget oklart hur denna nedgång ska förklaras samt om den är tillfällig.

Som ytterligare mått på jämställdhet i barn- och ungdomsidrotten redovisas i figur 10 könsfördelningen på antalet deltagar- och ledartillfällen i det lokala aktivitetsstödet för 2016. Resultatet visar att andelen flickor och pojkar är mer jämställd bland idrottens unga deltagare än på ledarnivå.

Figur 10. Deltagar- och ledartillfällen i barn- och ungdomsidrotten (LOK-stöd) fördelat på kön, 2016.

Källa: RF/IdrottOnline

Aktivitetsnivå och könsfördelning i olika idrotter

En följdfråga är givetvis hur dessa trender inom barn- och ungdomsidrotten fördelar sig mellan idrotter. Kort sagt: vilka idrotter är vinnare och förlorare när LOK-stödsstatistiken studeras över tid? I tabell 5 redovisas utvecklingen för de 20 specialidrottsförbund med störst barn- och ungdomsidrott 2016 och hur denna förändrats sedan 2010. Vissa har haft en mycket positiv utveckling. Gymnastikförbundet intar en särställning med en ökning av antalet deltagartillfällen på hela 55 procent. Därutöver har även konståkning och asiatiska kampsporter ökat betydligt. Stora minskningar uppvisar däremot förbunden för boxning, bordtennis, ridsport, bandy och friidrott.

När förändringarna i förbundens LOK-stödsstatistik fördelas mellan flickor och pojkar framkommer ett tydligt könsmonster. De sju förbund som ökat mest sedan 2010 har alla varit framgångsrika med att öka deltagande bland flickor. Med undantag för Gymnastikförbundet – vars exceptionella ökning av pojkar förklaras av att denna andel tidigare varit låg men ökat snabbt till följd av att parkour upptagits som ny verksamhetsgren – har aktivitetsnivåerna för flickor relativt sett ökat mer än för pojkar. De förbund som minskat i aktivitetsnivåer uppvisar en motsatt trend – där har just antalet deltagartillfällen bland flickor procentuellt minskat i större utsträckning än bland pojkar. Detta indikerar att förändringarna som skett i barn- och ungdomsidrotten under senare år i stor utsträckning handlar om olika idrotters kapacitet att engagera och aktivera just flickor.

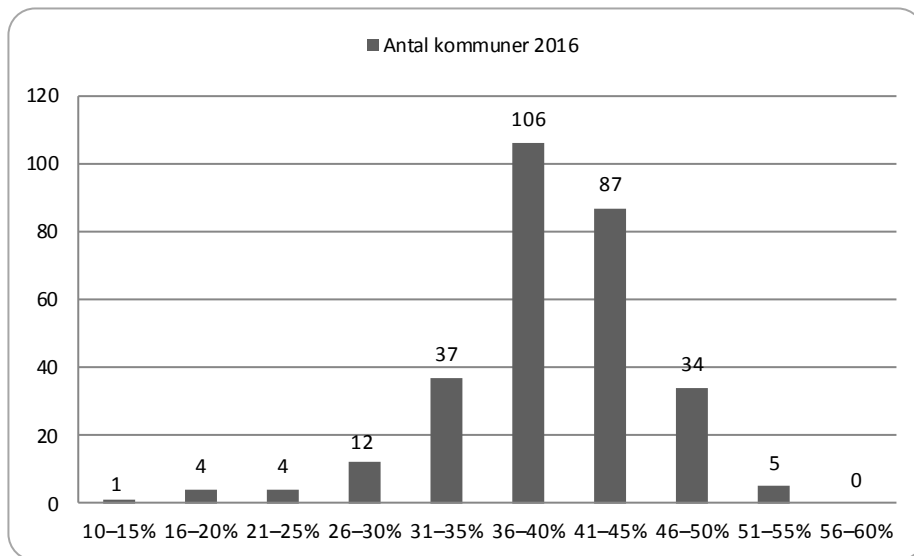
Specialidrottsförbund	Deltagartillfällen 2010	Deltagartillfällen 2016	Förändring totalt 2010–2016	Förändring pojkar 2010–2016	Förändring flickor 2010–2016
Gymnastik	2 059 619	3 197 072	55%	122%	45%
Konståkning	562 738	742 539	32%	23%	32%
Taekwondo	460 441	587 468	28%	17%	52%
Budo och kampsport	865 593	1 042 954	20%	13%	43%
Karate	664 986	770 851	16%	9%	30%
Simning	1 977 009	2 261 815	14%	11%	17%
Skidor	410 014	440 105	7%	5%	10%
Fotboll	18 169 413	19 169 487	6%	9%	-3%
Handboll	2 876 571	2 817 965	-2%	-6%	1%
Innebandy	5 197 650	4 985 992	-4%	-6%	0%
Badminton	550 983	526 994	-4%	-1%	-9%
Ishockey	4 165 460	3 955 891	-5%	-6%	17%
Golf	465 993	425 074	-9%	-8%	-11%
Basket	2 580 338	2 340 042	-9%	-14%	-1%
Tennis	1 626 320	1 455 072	-11%	-14%	-4%
Friidrott	1 532 428	1 330 293	-13%	0%	-20%
Bandy	466 101	397 401	-15%	-19%	16%
Ridsport	2 990 538	2 482 428	-17%	-6%	-17%
Bordtennis	710 505	584 901	-18%	-15%	-29%
Boxning	504 522	411 171	-19%	-17%	-24%

Tabell 5. Förändring i deltagartillfällen (LOK-stöd) mellan 2010 och 2016 för de 20 största specialidrottsförbunden med avseende på deras barn- och ungdomsverksamhet samt kön. Källa: RF/IdrottOnline

En jämförelse av vilka idrotter som ökat respektive minskat under senare år, ger ett blandat resultat. Det finns fog för påståendet att det framför allt är individuella idrotter som redovisat ökade aktivitetsnivåer, i synnerhet gymnastik, konståkning och asiatiska kampsporter. Detta reser frågor huruvida nämnda idrotter har gemensamma drag som kan förklara deras positiva utveckling. Samtidigt återfinns flera individuella idrotter bland de förbund som redovisat minskade aktivitetsnivåer, exempelvis boxning, bordtennis, ridsport och friidrott. För de stora lagidrotterna – fotboll, innebandy och ishockey – är förändringarna inte lika stora.

Aktivitetsnivåer och könsfördelning i landets kommuner

Inom ramen för årets fördjupade analys av jämställdheten inom idrotten har vi även granskat hur aktivitetsnivåerna i landets kommuner fördelas mellan flickor och pojkar. Ett samlat resultat redovisas i figur 11 nedan.

Figur 11. Sveriges 290 kommuner kategoriserade efter andelen LOK-stöd till flickor i idrottsföreningar. Staplarna visar antal kommuner. Källa: RF/IdrottOnline

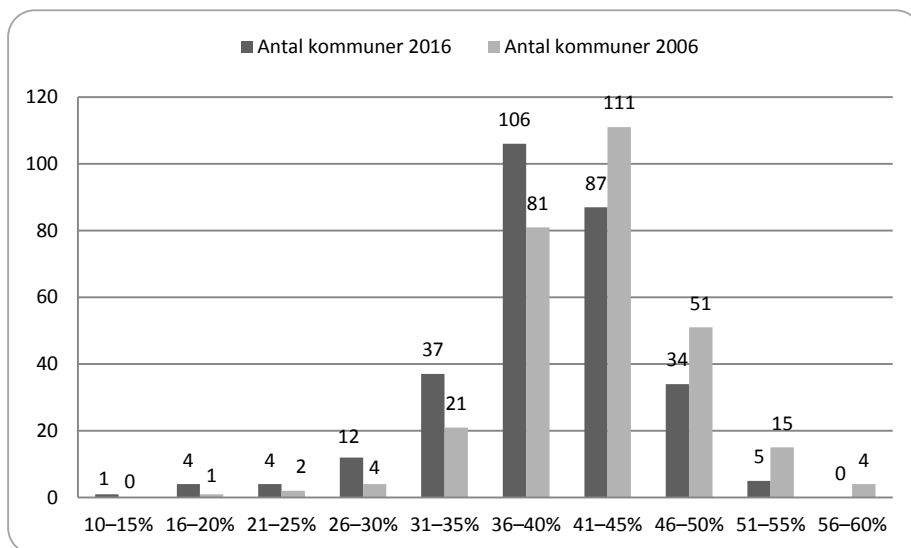
År 2016 inrapporterade landets idrottsföreningar över 54,3 miljoner bidragsberättigade deltagartillfällen (LOK-stöd) för unga i ålderskategorin 7–20 år. Av dessa utgjorde flickors andel 39 procent och pojkars 61 procent. Av figur 11 framkommer emellertid att könsfördelningen varierade stort mellan kommuner. I vissa kommuner var flickors andel betydligt högre än genomsnittet. Högst andel stöd till flickor, 52 procent, rapporterades från kommunerna Gällivare och Lycksele, nära följt av Boxholm, Hedemora och Höör (samtliga med 51 procent). Lägst andel noterades i Storfors (12 procent), Sorsele och Överkalix (båda med 17 procent), Skinnskatteberg (18 procent) och Lekeberg (19 procent).

De stora skillnaderna mellan kommuner i flickor och pojkars andel av LOK-stödet måste kommenteras. En viktig förklaring till den anmärkningsvärda spridningen är att samtliga kommuner med stora avvikelser från genomsnittet har få invånare. Som belysande exempel kan nämnas att Storfors – den kommun som rapporterade lägst andel LOK-stöd till flickor 2016 – endast har 4 000 invånare och sammanlagt sju idrottsföreningar som beviljades stöd detta år (i idrotterna fotboll, ishockey,

bordtennis, innebandy, judo och skytte). Hade mätningen istället gjorts ett decennium tidigare – 2006 – hade flickors andel i LOK-stödsstatistiken varit hela 55 procent, vilket sammanhänger med att idrottslivet i Storfors då också hade idrottsföreningar för ridsport, handboll, golf och skidor. Kort sagt: i små kommuner kan relativt små förändringar i antalet idrottsföreningar få stora effekter på statistiken.

Det är även viktigt att påpeka att det finns unga som bor i en kommun men som idrottar i en annan. Saknas det exempelvis en gymnastikförening på orten kan unga som vill ägna sig åt gymnastik söka sig till en förening i en angränsande kommun. Dyligt kan inte utläsas av LOK-stödsstatistiken – men det kan innebära att andelen flickor som idrottar i en förening i Storfors är högre än de 12 procent som beviljades LOK-stöd 2016.

Dessa reservationer till trots, framstår de senaste tio årens utveckling som bekymmersam. Det mönster som framträder är nämligen att det var betydligt fler kommuner som redovisade låg andel idrottsverksamhet för flickor 2016 än 2006. Likaså hade andelen kommuner med hög andel verksamhet för flickor minskat. I figur 12 nedan redovisas flickors andel av LOK-stödet i landets kommuner 2006 och 2016.

Figur 12. Sveriges 290 kommuner kategoriserade efter andelen LOK-stöd till flickor i idrottsföreningar. Jämförelse mellan 2006 och 2016. Staplarna visar antal kommuner. Källa: RF/IdrottOnline

Resursfördelning och jämställdhet inom idrotten

I regeringens förordning om statsbidrag till idrotten fastslås att RF ansvarar för anslaget fördelning på verksamheter och ändamål. Däremot preciseras inte hur denna fördelning ska gå till. Förbundet har således frihet att välja olika fördelningsprinciper under förutsättning att de är förenliga med statsbidragets övergripande syften. Ett av dessa syften är att främja jämställdhet. Mer konkret stadgar förordningen att statsbidraget ska främja verksamhet som ”syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet”.

RF:s fördelning av det statliga stödet är komplext och omfattande. Det inrymmer ett stort antal bidragsformer och fördelningsprinciper. Det går därmed inte att säga att bidragsfördelningen bygger på en enda fördelningsprincip. Däremot är det möjligt att analysera vilka principer som styr enskilda bidragsformer. I detta sammanhang begränsas analysen till att undersöka jämställdhetsaspekter i utformningen av de tre största bidragsposterna: statsanslaget till specialidrottsförbunden, det statliga LOK-stödet och utvecklingsatsningen Idrottslyftet.

Riksidrottsförbundets bidrag till medlemsförbunden

Under 2016 fördelade RF 330 miljoner till de 71 specialidrottsförbunden i form av allmänt verksamhetsstöd. Därutöver tillfördes medlemsförbunden ytterligare 196,6 miljoner kronor i form av landslagsstöd och utvecklingsmedel inom ramen för Idrottslyftet.

Merparten av det generella statsanslaget till specialidrottsförbunden – för närvarande 297 miljoner kronor – fördelas utifrån nyckeltal baserade på förbundens volym av aktiva medlemmar, omfattningen på barn- och ungdomsverksamheten, antalet utbildningstimmar samt eventuell landslagsverksamhet. Därutöver finns ett mindre basbidrag som tillfaller alla förbund samt ett så kallat stimulansstöd (33 miljoner kronor) som fördelas av Riksidrottsstyrelsen och har till syfte att främja utveckling av olika verksamhetsområden. Häri ingår satsningar för ökad jämställdhet. För 2018 har ett femtontal specialidrottsförbund beviljats stimulansbidrag för jämställdhetsinsatser.

Det kan således konstateras att det generella SF-bidraget i mycket begränsad utsträckning används som explicit styrmedel för att främja jämställdhet. Ej heller används könsfördelningen i förbunden som utgångspunkt för bidragstilldelning.

Det ska tilläggas att RF för närvarande genomför en översyn av SF-bidragets fördelningsprinciper. Översynen beslutades av 2017 års Riksidrottsstämma och motiverades av Riksidrottsstyrelsen både med hänvisning till behovet av allmän översyn och att idrottsrörelsens rådande strategiarbete (Strategi 2025) inte kan "nå sin fulla potential om inte stödsystemen och deras effekter ses över i relation till målen". Eftersom jämställdhet dessutom utgör ett fokuserat område i Strategi 2025 kan detta medföra att ett framtida bidragssystem till specialidrottsförbunden kommer att innehålla mekanismer för att främja jämställdhetsinsatser.

Om LOK-stödet och jämställdhetsaspekter

LOK-stödet är ett klassiskt aktivitetsstöd som inrättades för att allmänt uppmuntra till föreningsaktivitet hos ungdomen utan att därmed styra verksamhetens form eller innehåll. Detta märks alltjämt i bidragets konstruktion. Även om LOK-stödets utformning varit föremål för många diskussioner inom idrottsrörelsen, har dess bestämmelser varit och förblivit mycket enkla. Landets idrottsföreningar beviljas ett fast belopp per deltagare och aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten. Bidraget påverkas inte av deltagarnas ålder eller kön. I det avseendet kan LOK-stödet karakteriseras som generell och könsneutralt.

Mot detta kan dock invändas att bidraget i praktiken gynnar vissa idrotter och verksamheter på bekostnad av andra. Detta beror på att idrottsrörelsens mängd av idrotter och klubbar är utformade på vitt skilda sätt. I vissa idrotter och föreningar är träningsgrupperna stora – andra har få deltagare per träningstillfälle. I vissa idrotter anordnas många träningspass per vecka och regelbunden tävlingsverksamhet – andra har färre aktiviteter. I dessa avseenden är LOK-stödet inte neutralt. Ett bidrag som utdelas per deltagare och träningstillfälle kommer tvärtom oundvikligen att premiera idrottsverksamheter med stora träningsgrupper och intensiv verksamhet. Lagidrotter kommer följaktligen att ha en "konkurrensfördel" jämfört med individuella idrotter. Stora och populära idrotter kommer likaså att ha en fördel jämfört med verksamheter som har svårt att fylla sina träningsgrupper. I förlängningen ger detta även konsekvenser för bidragets fördelning mellan flickors och pojkars idrottande. Förklaringen är att pojkar generellt sett är mer representerade i stora lagidrotter medan flickor i långt större utsträckning återfinns i individuella idrotter. Fördelningen mellan flickor och

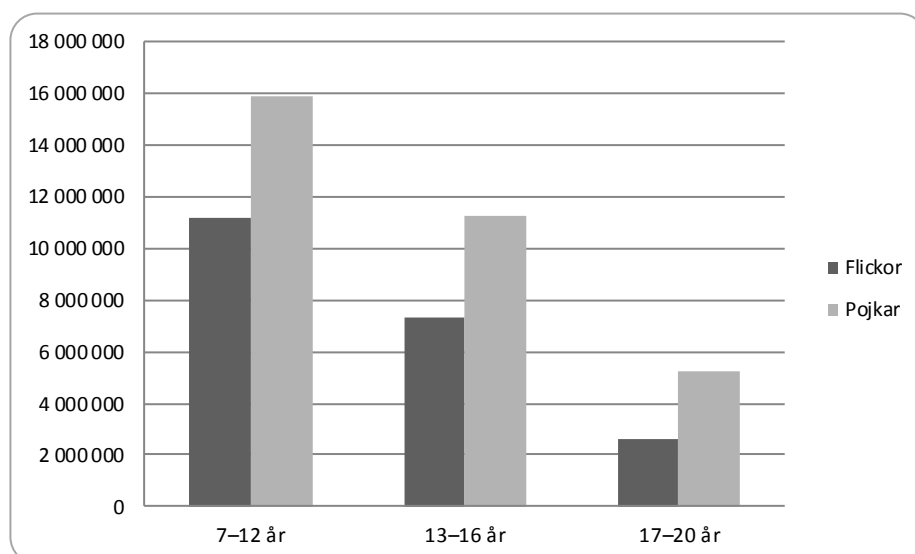
pojkar i de tio största barn- och ungdomsidrotterna redovisas i tabell 6 nedan. Notera särskilt pojkarnas dominans i de tre största (lag)-idrotterna.

Tabell 6. Förbund med flest LOK-stödsbeviljade deltagartillfällen 2016, fördelat på pojkar och flickor (samtliga ålderskategorier) (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	73	27
Innebandyförbundet	69	31
Ishockeyförbundet	95	5
Gymnastikförbundet	20	80
Handbollförbundet	47	53
Ridsportförbundet	4	96
Basketförbundet	51	49
Simförbundet	43	57
Friidrottsförbundet*	37	63
Tennisförbundet	62	38

*Många lokalföreningar i Friskis&Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet
Källa: RF/IdrottOnline

I figur 13 synliggörs hur många deltagartillfällen flickor och pojkar i olika åldersgrupper genererade till sina idrottsföreningar 2016.

Figur 13. Deltagartillfällen för flickor respektive pojkar per åldersgrupp 2016. Källa: RF/IdrottOnline

Idrottslyftet och Strategi 2025

Sedan början av 2000-talet har idrottsrörelsen bedrivit omfattande utvecklingsinsatser inom ramen för satsningarna "Handslaget" (2004–2007) och "Idrottslyftet" (2008–). Inriktningen på dessa satsningar har varierat. Under perioden 2016–2019 är emellertid Idrottslyftets övergripande syfte preciserat till att "utveckla verksamheten så att barn och unga i åldern 7–25 år väljer att idrotta i förening och stimuleras till ett livslångt idrottande i föreningsidrotten". I Riksidrottsstyrelsens särskilda riktlinjer för Idrottslyftet omnämns inte jämställdhet eller särskilda satsningar på flickors idrottande. Däremot understryks att Idrottslyftet ska bedrivas i linje med idrottsrörelsens pågående strategiarbete (*Strategi 2025*). I detta arbete utgör jämställdhet en av fem prioriterade så kallade utvecklingsresor, det vill säga områden som idrottsrörelsen på olika nivåer ska fokusera på för att nå sina utvecklingsmål år 2025. Indirekt är därmed jämställdhet en del av Idrottslyftet.

För 2016 fördelade RF 355,5 miljoner kronor av Idrottslyftets medel till lokala idrottsklubbar i så kallat föreningsstöd medan 126 miljoner kronor tillfördes specialidrotts- och distriktsidrottsförbund i utvecklingsstöd. Både förenings- och utvecklingsstödet fördelades efter särskilda fördelningsnycklar baserade på framförallt specialidrottsförbundens ordinarie statsanslag (SF-bidraget) och omfattningen på förbundens LOK-stöd. Ingen del av satsningens medel var däremot öronmärkt för jämställdhetsinsatser. Inte heller användes könsfördelningen i förbunden som utgångspunkt för bidragstilldelning.

Utvecklingsinsatser inom Idrottslyftet kan utformas på många sätt. Det är därför svårt att bedöma i vilken omfattning som det används för uttryckliga jämställdhetsinsatser. Ett mått på satsningens jämställdhet är dock att undersöka i vilken omfattningen pojkar respektive flickor deltagit under de senaste åren. Enligt uppgifter från RF har Idrottslyftet under 2014–2016 haft ungefär 800 000 deltagare årligen. År 2016 uppgick andelen flickor till 46 procent och pojkar 54 procent. Detta kan jämföras med LOK-stödet för samma år där flickors andel var 39 procent och pojkars 61 procent. Indikationen är att Idrottslyftet är en bidragsform som i större utsträckning än LOK-stödet tillfaller flickors idrottande.

Jämställdhet och maktpositioner i idrottsrörelsen

En viktig aspekt av jämställdhet inom idrotten handlar om kvinnor och mäns lika möjligheter att utöva makt och påverkan. I RF är detta uttryckt i 2017 års

jämställdhetsmål som stadgar 1) att kvinnor och män i alla beslutande och rådgivande organ ska vara representerade med minst 40 procent, 2) att valberedningar på alla nivåer, utöver posten som ordförande, ska bestå av lika antal kvinnor och män samt 3) att andelen kvinnor respektive män på högre befattningar såsom generalsekreterare/förbunds-, sport-, utbildnings-, utvecklingschef eller liknande, inom idrottens olika organisationer ska uppgå till minst 40 procent. Men hur ser det ut i praktiken? I vilken utsträckning är egentligen kvinnor och män representerade i idrottsrörelsens beslutande församlingar på lokal, nationell och internationell nivå: i styrelser, kommittéer, valberedningar och delegationer?

Förtroendeuppdrag i idrottsföreningar

År 2015 uppdrog CIF till analysföretaget Ramböll Management Consulting att genomföra en studie om demokrati och delaktighet i idrottsrörelsens lokala föreningar. Studien utformades som en webbenkät vilken skickades till samtliga idrottsföreningar i RF och besvarades av 6 325 klubbar. Studien – publicerad i rapporten *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar* – är en av de största undersökningar som någonsin gjorts om det lokala idrottslivets villkor i Sverige och den bästa källan till kunskap om makt och representation i lokala idrottsföreningars beslutande församlingar.

Föreningsstudien visade att landets idrottsföreningar utgör en mycket brokig skara av små och stora sammanslutningar. Gemensamt för de allra flesta var emellertid att man hade en styrelse bestående av 5–7 personer. I tabell 7 nedan redovisas andelen kvinnor och män i idrottsföreningars styrelser samt den könsmässiga fördelningen på centrala poster.

Tabell 7. Könsfördelning efter styrelsepost i lokala idrottsföreningar (%).

	Kvinnor (%)	Män (%)
Styrelse, totalt	37	63
Ordförande	24	76
Sekreterare	50	50
Kassör	41	59
Övrig ledamot	36	64

Källa: CIF. *Vem håller i klubban? Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar*.

Tabell 7 visar att könsfördelningen i styrelserna bestod av 63 procent män och 37 procent kvinnor 2015. Därmed uppnåddes inte principen att det

underrepresenterade könet ska vara representerat med minst 40 procent. Angående styrelseposter är män starkt överrepresenterade på den prestigefyllda positionen som ordförande, medan kvinnor är överrepresenterade i rollen som sekreterare, i förhållande till sina andelar inom idrotten. Indikationen blir därmed att kvinnor visserligen innehar viktiga positioner i idrottsföreningars styrelser men att rollen som ordförande fortfarande domineras av män. Sammantaget kan det alltså konstateras att idrottsrörelsens lokala föreningar inte når upp till RF:s jämställdhetsmål i sina styrelser. En jämförelse med idrottsrörelsens könsmissiga sammansättning i helhet visar dessutom att idrottsföreningarna generellt sett är mer jämställda bland sina aktiva medlemmar än i sina beslutande församlingar.

Förtroendeuppdrag på nationell och internationell nivå

RF sammanställer årlig statistik om kvinnor och mäns representation i medlemsförbundens styrelser och kanslier. En överblick av specialidrottsförbundens styrelser ges i tabell 8. Av 71 specialidrottsförbund (2016) hade 37 stycken (motsvarande 52 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgick till minst 40 procent bland ledamöterna. Ett förbund var kvinnodominerat såtillvida att andelen män understeg 40 procent (ridsport). I resterande 33 förbund var situationen den motsatta, det vill säga att andelen kvinnor understeg 40 procent.

Tabell 8. Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser 2016, grupperade

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade förbund (andel kvinnor överstiger 60 %)	1	1
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	37	52
Mansdominerade förbund (andel män överstiger 60 %)	33	46

På grund av avrundning blir inte totalen 100 procent
Källa: RF/SF

Posterna som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden redovisas i tabell 9 på nästa sida.

Tabell 9. Kvinnor och män som ordförande och generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2016

	Antal förbund	%
SF med kvinna som ordförande	17	24
SF med man som ordförande	54	76
SF med kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	21	30
SF med man som generalsekreterare eller motsvarande	50	70

Källa: RF/SF-data

Tabell 9 visar att män dominerar starkt i rollerna som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 71 förbunden innehas posten som ordförande av 54 män och 17 kvinnor. På positionen som förbundets högsta tjänsteman återfinns 50 män och 21 kvinnor. Både på nationell och lokal nivå är således män starkt överrepresenterade på idrottsrörelsens mest prestigefulla positioner.

Nästan hälften av RF:s medlemsförbund lever följaktligen inte upp till idrottsrörelsens eget jämställdhetsmål. Trenden är dock positiv. Så sent som 2012 var det endast 18 av totalt 69 specialidrottsförbund (motsvarande 26 procent) som hade en jämställd förbundsstyrelse.

Specialidrottsförbundens valberedningar bestod 2016 av 111 kvinnor och 170 män. På ordförandeposten återfanns 18 kvinnor och 53 män. Endast 28 av 71 förbund hade en jämställd valberedning såtillvida att det underrepresenterade könet uppgick till minst 40 procent. Tre förbund saknade helt kvinnor i sina valberedningar.

Den manliga dominansen på ledande positioner i svensk idrott är stark även i internationella uppdrag (se tabell 10). Totalt hade RF:s 71 medlemsförbund 310 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2016. Av dessa var 74 kvinnor och 236 män.

Tabell 10. Antal svenska idrottsledare med uppdrag i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2016 (andel inom parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	310 (100)	236 (76)	74 (24)

Källa: RF/SF-data

I tabell 11 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. Resultatet visar att kvinnor dominerar i den yngsta ålderskategorin (<30 år) medan männen utgör en majoritet i alla andra åldersgrupper. Ju äldre ledamöter, desto större andel män. I den äldsta ålderskategorin (>60 år) återfinns endast 24 kvinnor, mot 82 män.

Tabell 11. Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser, kön och ålder i absoluta tal år 2016 (andel inom parentes)

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	31 (63)	18 (37)	49
30–45 år	72 (42)	99 (58)	171
46–60 år	87 (35)	165 (65)	252
> 60 år	24 (23)	82 (77)	106
Totalt	214 (37)	364 (63)	578

Källa: RF/SF-data

När RF 2017 utvärderade huruvida de egna medlemsförbunden nådde de gemensamt fattade jämställdhetsmålen blev svaret nej. På aggregerad nivå kunde varken styrelser, valberedningar eller kommittéer anses leva upp till den angivna könsfördelningen. Uppgifterna i denna rapport leder till samma slutsats med tillägget att inte heller de lokala föreningarna når idrottens egna jämställdhetsmål.